

ספר
מעדני
יואל

פרשת יתרו

י"ל ע"י מערכת
הוצאת אור חיים

Mechon@ohrchaim.com
718-930-7443

KolSatmar.com

ספר מעדני יואל

פרשת יתרו

בו נקבצו ובאו דברות קודש וניצוצי אורה, אשר שמענו ונדעם
מרבנו הקדוש והטהור האדם הגדול בענקים

מרן יואל טייטלבוים זצוק"ל
אבדק"ק סאטמאר וגאב"ד ירושלים תובב"א

פרשת יתרו • תשפ"ו לפ"ק

תוכן הענינים

כבוד היותר גדול בעולם הזה שיהיה אדם מוכן להתבזות למען כבוד שמו יתברך ואין לך כבוד יותר גדול מזה / **כל עיקר חשיבות הנס שניצול מחרב פרעה הוא היות שנשאר שלם באמונתו בארץ נכריה ולא נגרר אחר עובדי עבודה זרה** / הוצאות מעות לת"ת אינו דומה למצות צדקה בעלמא אלא הוא קיום האדם וכל כמה שיתן לצורך חיזוק התורה ישלם לו הקב"ה בעוה"ז שפע רב כהנה וכהנה / **המפזר מעות לת"ת זוכה להתברך בשפע רב של פרנסה טובה שיוכל להחזיק את התורה מתוך הרחבה, וקיום הת"ת הוא הצלת נפשות ודורות שלמים** / אף מי שס"ל שיש ללמוד תורה כל היום ולא לעסוק באומנות כלל מודה שלצורך החזקת התורה ודאי יש לעסוק באומנות כיון שא"א בענין אחר / **הקב"ה משפיע שפע למנהיגי הדור כדי שלא יהיו תלויים באנשי הממון ולא יהיו בכלל מקבלי שוחד ויוכלו לראות את האמת** / העושר המפזר מעותיו לדברים שבקדושה כל כמה שיתן לצדקה עדיין יישאר בעשירות משא"כ המוציא מעות לדבר עבירה יהפך להיות עני / **העסק המובחר ביותר הוא החזקת לימוד התורה של תינוקות של בית רבן, המביאה שפע לעולם** / לימוד תורה עם הילדים הקטנים חשוב יותר מלימוד התורה בעצמו / **כל קניני עולם הזה מגיע לבני ישראל ולא לאוה"ע כיון שבני ישראל מביאים הכל לעיקר תכלית המכון שבשבילם נבראו בעולם**

פרשת יתרו

**כבוד היותר גדול בעולם הזה שיהיה אדם מוכן להתכבדות למען
כבוד שמו יתברך ואין לך כבוד יותר גדול מזה**

ויבואו הרועים ויגרשום, שהיה יתרו
מנודה מכל העיר ומכל המדינה, ולא
הניחו את בנותיו אף לשאוב מעט מים
להשקות צאנם, עד שבא משה רבינו
ע"ה ויושיען שיניחו לתת להן קצת מים,
הנה מבואר מזה שיתרו לא היה איש
מכובד כלל, 'זעט מען דאך וואס אן
איש מכובד ער איז געווען דארטן', והא
כיצד שיין לומר שמשה רבינו נתכבד
ביתרו, שהיה איש מנודה שלא הניחו את
בנותיו אפילו לשאוב מעט מים, אם כן
איפוא איזה כבוד היה יכול משה רבינו
להתכבד עמו.

ואפ"ל בבואור הכוונה, על דרך
שפירשתי מה שמצינו אצל

יעקב אבינו כאשר היה בבית לבן אמרו
בניו של לבן (בראשית לא, א) לקח יעקב את
כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את
כל הכבוד הזה, ולכאורה מה שהוסיפו

וישמע יתרו כהן מדין חותן משה (יח, א).
כתב רש"י ז"ל כאן היה יתרו
מתכבד במשה אני חותן המלך, ולשעבר
היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר
(לעיל ד, יח) וישב אל יתרו חותנו. לכאורה
היה קשה לי מעולם כי מה שיין לומר
לשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו,
כי בשלמא זה שיתרו היה מתכבד במשה
הוא דבר המובן כי כבוד גדול היה לו
להתייחס במשה רבינו ע"ה שהיה מוכרח
הבריאה, ובאותה שעה בעת קבלת התורה
כבר ה' משה רבינו מלך ישראל כמו
שאמר הכתוב (דברים לג, ה) ויהי בישורון
מלך, ואמרו חכמינו ז"ל (שמות רבה מח, ד)
זה משה.

אבל איך שיין לומר על משה רבינו
שהיה מתכבד עם יתרו, וכי יתרו
היה איש מכובד, הלא מצינו כאשר בא
משה רבינו ע"ה למדין נאמר (לעיל ב, יז)

לומר 'ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה' הוא כפל לשון והוא שפת יתר.

ואמרתי לפרש את הכוונה, כי הנה לבן ביקש בכל עת מצוא להשפיל ולבזות את יעקב אבינו, שהרי לבן ביקש לעקור את הכל, אשר על כן ביקש עצות ותחבולות איך לבזות ולהכניע את יעקב אבינו, אבל בעיני יעקב אבינו היו כל הבזיונות הללו כבוד היותר גדול, וזהו שהתאוננו בניו של לבן 'ומאשר לאבינו את כל הכבוד הזה', 'ער וייל אים אראפלייגן, ער וייל אים מבזה זיין, און צום סוף פון אלע זיינע מעשיות עשה את "כל הכבוד" הזה, ער האט געמאכט פון דעם א גרויסן כבוד, ס'איז געווען נייה לנפשיה אז ער זעט אז לבן וחיילותיו וכל גונדא דיליה ווילן חלילה לעקור את הכל', אם כן נמצא שכל פעולותיהם הם לחנם שהרי כל הבזיונות האלה הם למענו כבוד וגדולה.

ועל דרך זה אפשר לומר לענין משה רבינו שהיה מתכבד ביתרו. הנה

יתרו היה אכן איש מנודה, אמנם יש לראות מפני מה הוא מנודה, הלא כל עיקר הטעם מדוע התרחקו כל אנשי המדינה מן יתרו, הלא כל זה הוא רק מפני שפירש מעבודה זרה, ובכן איש כזה שכל אנשי העולם מתרחקים ממנו לפי שפורש מעבודה זרה, הרי זה עצמו הכבוד היותר גדול. 'אז מ'איז איינעם מרחק ווייל ער איז זיך פורש מעבודה זרה דאס איז דער גרעסטער כבוד'.

ואם כן שפיר נתכבד משה רבינו ביתרו, שהוא הוא חתנו של איש כזה אשר כל האנשים סביבו ריחקוהו בשביל שפירש מעבודה זרה, 'ער איז אן איידעם פון דעם וואס יעדער איז מרחק פארדעם ווייל ער וייל נישט קיין עבודה זרה, ווייל ער איז פורש פון די עבודה זרה', אף על פי שהיה יודע שירדפוהו וירחקוהו. הרי אין לך כבוד גדול מזה, וזהו תהלתו ותפארתו של משה רבינו להיות חתנו של יתרו.

(א' פר' ויצא שנת תשכ"ח לפ"ק במסיבה בבארא פארק)

כל עיקר חשיבות הנם שניצול מחרב פרעה הוא היות שנשאר שלם באמונתו בארץ נכריה ולא נגרר אחר עובדי עבודה זרה

בארץ נכריה, אם כן איפוא היה לו להקדים ולקרוא את בנו הראשון בשם 'אליעזר', על שם המאורע הראשון שאירע לו שניצול מחרב פרעה, ואת בנו השני יקרא 'גרשום', על שם המאורע השני שהיה גר בארץ נכריה.

ואת שני בניה אשר שם האחד גרשום כי אמר גר הייתי בארץ נכריה, ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה (יה, ג-ד). לכאורה קשה, כי הנה הנס שניצול משה רבינו ע"ה מחרב פרעה היה קודם שבא למדין ונעשה גר

לאנד, ער האט זיך נישט אויסגעגלייכט מיט'ן לאנד.

ועל פי הדברים האלה יתבאר הענין שנתן שם בנו הראשון הנולד לו גרשום, על שם הנס שנעשה לו שנשאר גר בארץ נכריה, יען כי נס זה היה חשוב בעיניו יותר ממה שניצול מחרב פרעה, שכן האמת הוא כי אלמלי לא היה נשאר משה כגר בארץ נכריה, אלא היה נמשך שם אחר אנשי המדינה ההיא, שוב לא היה שום תועלת בעיניו ממה שניצול מחרב פרעה, שהרי על ידי שניצול בחיים הגיע לידי כך שנמשך אחרי עובדי עבודה זרה רח"ל, וזה ודאי אינו בגדר נס הצלה כלל, 'ח"ו אז דאם העט אים נישט גיווען געלונגען ער זאל זיין בארץ נכריה, העט אים ליבערשט גיווען געווען ער זאל נישט ניצול ווערן מחרב פרעה, העט ער ליבערשט גיווען גענאנגען פון דער וועלט, ער האט נישט געוואלט זיין אויף דעם עולם ער זאל זיך חלילה נאכרוקן נאך דער וועלט'.

נמצא עולה מן האמור כי רק על ידי שאירע הנס השני, שמשה רבינו נשאר שם כמו גר בארץ נכריה, והוא נשאר איתן באמונתו בהשי"ת וברעת האמת, על ידי כך שפיר יש לו על מה להודות ולהלל לפני הקב"ה על מה שזכה להנצל לחיים.

אשר על כן קרא משה את שם בנו הראשון גרשום דייקא, על שם הנס שהיה גר בארץ נכריה, ורק לאחר שהיה בטוח בנפשו שנשאר גר בארץ

עוד יש להבין עיקר הענין כשלעצמו, מה ראה לתת שם בנו על שם המאורע שהיה גר בארץ נכריה, ואמרו במדרש (שמו"ד א, לג) דרך הצדיקים לשום שם לבניהם לענין המאורע וכו', אף משה קרא שם בנו גרשום על הנס שעשה לו ה', שגר היה בארץ נכריה, והצליחו הקב"ה שם. וכל זה תמוה כי איזה נס יש במה שהיה גר בארץ נכריה. ובפשטות הרי זה בגדר צרה, שהוצרך לנדוד ממקומו ולהיות גר בארץ נכריה, ואם כן יפלא הדבר שמשה רבינו נתן שם לבנו על דבר הצרה.

אכן האמת הוא כי דבר זה שנשאר שם גר בארץ נכריה הוא ישועה גדולה, 'דאם איז די גרעסטע הצלחה, דעם גרעסטע נס די גרעסטע ישועה שעל ידי כך נשאר איתן בדעתו באמונה שלימה בהשי"ת, ולא היה נסחף ונגרר אחרי דעות אנשי המדינה שהיו עובדי עבודה זרה רח"ל, כפי מה דאיתא במכילתא (פר' יתרו פ"א) רבי אלעזר המודעי אומר בארץ נכריה, אמר משה, הואיל וכל העולם עובדי עבודה זרה, אני אעבוד לפני מי שאמר והיה העולם, 'זיי האבן געדינט די עבודה זרה און ער האט געוואלט דינען דעם באשעפער, האט ער געגעבן שבח והודיה פאר'ן בורא כל עולמים אז ער איז נישט מיטגעריסן געווארן מיט'ן לאנד. על דבר זה נתן משה רבינו שבח והודאה להקב"ה שעשה עמו נסים ונפלאות גדולות כאלה, שאף על פי שהגיע לדור באותה מדינה עם כל זה לא נעשה חטיבה אחת עמהם, 'ער איז נישט נאכגעגאנגען נאכ'ן

השי"ת יעזור שיהיה לנו הזכיה לעמוד נגד כל הנסיונות, וזכותו הגדול של משה רבינו יגן עלינו שגם אנחנו לא נהיה מבוהלים מכל העולם כולו, ונוכל להשאר בארץ נכריה, ולא נסתכל אלא במה שהוא רצון הבורא ב"ה ורצון התורה הקדושה, ולמען השם ולמען הרחמים יעזרינו ה' שנוכל לעמוד איתן בדעתינו, שלא נהיה נמשכים אחר רוח העולם, ואחר מה שאומרים אחרים, אלא נתחזק בעצמינו שלא ללמוד מבני אדם אחרים, אלא למלאות רצון הבורא ב"ה והתורה הקדושה. באופן שנוכל לומר בעצמינו 'גר' הייתי בארץ 'נכריה', כי רק באופן זה יש שבח במה שהצילנו הקב"ה מן החרב.

(ס"ג פר' יתרו שנת תשט"ז לפ"ק; דרשה א' פר' מקץ שנת תשכ"א לפ"ק)

נכריה, שוב היה חשיבות בעיניו מה שעלה בידו להנצל מחרב פרעה, ועל כן קרא את שם בנו השני על שם נס זה שניצול מחרב פרעה.

ובדבר הזה יכולים גם אנחנו לומר, כי תהלה לאל יתברך שהציל אותנו השי"ת ממות לחיים, 'מ'זעמיר לעבן געבליבן, מ'קאן מיר נאך עפעס מון דעם רצון הבורא ב"ה'. אבל כל זה הוא בגדר שבח, כאשר יעלה בידנו להיות כאן בבחינת 'בארץ נכריה', 'מ'וועלמיר זיין פרעמד פון דער וועלט, מ'וועלמיר זיך נישט לאון באאיינפלוסן פון דער וועלט, מעג זיין וואס אימער, אויז וועלמיר נאר קוקן דעם רצון הבורא ב"ה און די תורה הקדושה'.

הוצאות מעות לת"ת אינו דומה למצות צדקה בעלמא אלא הוא קיום האדם וכל כמה שיתן לצורך חיזוק התורה ישלם לו הקב"ה בעוה"ז שפע רב כהנה וכהנה

ובמדרש (שמות רבה כז, ז) ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה, הדא הוא דכתיב (קהלת יא, א) שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו, וכי בני אדם שוטים הם שנותנין לחמם על פני המים, ועל מי אמר, על יתרו שנתן לחמו למשה, שנאמר (לעיל ב, כ) קראן לו ויאכל לחם, הוי שלח לחמך על פני המים וכו', למה כי ברוב הימים תמצאנו, ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה. ע"כ. ולכאורה

ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלקים (יח, יב). הנה יש לדקדק מפני מה סיפר הכתוב רק את ביאתם אל הסעודה, ולא הזכיר הכתוב שום דבר מענין הסעודה עצמה. גם יש לדקדק באומרו לאכול לחם 'עם' חותן משה, אשר נראה מזה כאילו כל זקני ישראל היו טפלים אל יתרו, וזהו דבר תמוה, כי איך אפשר לומר על אהרן וכל זקני ישראל שכולם היו טפלים אל יתרו.

שיש להם בביתם שלחן מלכים, לאשר זה כל עיקר מגמתם לאסוף כל כסף וזהב שבעולם להיות תחת ידם ולערוך שלחן מלכים, כי האמת הוא ששלחן דהיינו מה שאתה משפיע לכל העוסקים בתורה מאכל ומשקה וכדו', זה גדול משלהם, יען כי הקב"ה חוזר ומשלם לבל אותן מחזיקי תורה שפע גדולה וכבוד במדה טובה מרובה, ועל ידי כך יהיה להם שפע גדולה וכבוד עוד יותר מכל אותן העשירים המחזיקים את כל אוצרות ממונם לעצמם, ותראה ותווכח באמת ששלחן עוד גדול יותר משלהם.

ועל פי הקדמה זו נבוא אל המכוון, כי הנה מודעת זאת שבעת שהיו כל בני ישראל שרויים במדבר לא היה היכולת לשום אחד מבני ישראל לגמול חסד עם חבריו, שהרי כל אחד מישראל היה לו מן כפי הצורך, בהיות כן נמצא שלא היו יכולים לקיים באותן הימים את מצות צדקה וגמילות חסדים.

ורק יתרו לבדו עלה בידו להכין סעודה לכבודו של משה רבינו ע"ה ואתו עמו כל זקני ישראל, כי בסעודה זו לא היו אוכלים מן, אלא מאכלים שהכין יתרו ממה שהיו תחת ידו, נמצא שיתרו היה איש יחידי שהיה לו היכולת לקיים עם מעותיו את מצות גמילות חסדים, ולערוך סעודה גדולה להנות בה כל בני ישראל, ואותה סעודה היתה באמת חשובה ביותר, שהרי תלמידי חכמים היו מסובין בה, ואמרו חכמינו ז"ל (ברכות סד.) שכל הנהנה ממנה כאילו נהנה מזיו השכינה. אם כן איפוא רצו כל ישראל להשתתף וליטול

תמוה הדבר, כי איזה מציאה השיגה ידו של יתרו עכשיו יותר ממה שנתן לחם בתחילה למשה, הרי גם עכשיו נתן לחם למשה ולזקני ישראל, א"כ איפוא יפלא הדבר וכי איזה מציאה מצא בכך.

ואפשר לומר בביאור הענין, בהקדם לבאר המשנה באבות (פרק ו' משנה ד') אל תתאוה לשלחנם של מלכים ששלחנך גדול משלחנם. ואפשר לומר בביאור הכוונה, כי הנה ישנם שני סוגים של עשירים בקרב ישראל, סוג א' הם עשירים אשר כל עיקר מגמתם הוא למלאות אוצרותיהם בכל מיני כסף וזהב שבעולם, לפאר ולייפות את ביתם ונחלתם להיות להם שלחן מלכים. סוג ב' הם עשירים כאלה המכירים לדעת כמה מצות יכולים לעשות עם המעות וגודל המצוה לפזר מעות לצורך החזקת התורה בקרב ישראל, והם פותחים אוצרותיהם להאכיל ולהשקות את כל העוסקים בתורה.

והנה יתכן שלפעמים יעלה על לב אותם העשירים המחזיקים את עמלי תורה לראות בכבודם של אותם העשירים המחזיקים את כל אוצרותיהם תחת ידם, ולראות איך עלה בידם להיות להם כל מיני כבוד וגדולה בעולם, שהרי שלחנם שלחן מלכים, ואילו הוא מאחר שמפזר מעותיו להחזקת התורה נבצר מאתו להיות לו שלחן מלכים כמוהו.

על זה הוא שהתנא מורה לנו כי לא כן הוא האמת, והיינו שאמר אל תתאוה לשלחנם של מלכים, היינו שלא תתאוה לאותו כבוד וגדולה שיש לאותן העשירים

שאמר על פני המים דהיינו התורה, על דרך אמרם ז"ל (ב"ק יז.) אין מים אלא תורה, שהרי באותה שעה השפיע יתרו ונתן לחם לאכול למשה רבינו ע"ה למען יוכל לעסוק בתורה, ועל זה אמר הכתוב כי ברוב הימים תמצאנו, שכל מה שהשפיע למשה רבינו חזר הקב"ה ונתן לו בחזרה ועוד הוסיף לו יותר ויותר ממה שנתן לו, א"כ נמצא כי באמת מצא יתרו מציאה גדולה, שכן יתרו חזר וקיבל השפעה ממש רבינו במדה גדולה מרובה.

נמצא עולה מן האמור, כי כל כמה שהאדם מפזר ומשפיע ממעותיו לצורך החזקת התורה חנה הוא מוצא מציאה גדולה לנפשו, כי הוא חוזר ומקבל שפע ברכה גדולה הן בנשמיות והן ברוחניות הרבה יותר ממה שנתן תחילה. בהיות כן צריך כל אחד ואחד להשתדל להיות בכלל המחזיקי תורה, מה גם כאשר המדובר הוא לצורך תלמוד תורה של תינוקות של בית רבן שהוא על דרך הישן כפי מה שנהגו אבותינו ורבותינו הק' בדורות הקודמים, ומלבד זה חנה שכרם אתם ופעולתם לפנייהם בעולם הזה, כפי מה שהעידו חכמינו ז"ל (פאה פ"א מ"א) שאוכלים מפירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, ועל ידי כן יזכו לכל אותן הבטחות הטובות, להמשיך בנים ובני בנים דורות כשרים ונאמנים ההולכים בדרכי אבות, וגם יזכו לברכת משה רבינו ע"ה (דברים א, יא) ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם אלף פעמים, ויזכו לכל מיני ברכות וישועות טובות.

(מוצש"ק פר' יתרו שנת תשכ"י לפ"ק בעיר שיקאגא יע"א)

חלק באותה סעודה וליהנות ממנה, מתוך כך עלה ביד יתרו לקיים מצות גמילות חסדים, ובהיות כן היו כל ישראל טפלים ליתרו, כיון שאף אחד מהם לא עלה בידו לעשות ולקיים מצות צדקה וחסד רק יתרו לבדו היה לו יתרון חשיבות זה, משום כך אמר הכתוב לאכל לחם 'עם' חותן משה, יען שכולם היו טפלים ליתרו בדבר זה.

אמנם מודעת זאת שכל מה שאדם נותן מעות לצדקה ולצורך חיזוק התורה מחזיר אליו השי"ת במדה טובה מרובה, אם כן נמצא שכל כמה שעלה ביד יתרו להשפיע ולהטיב עם בני ישראל בסעודה, חזר וקיבל מיד לאחר מכן השפעה גדולה יותר ויותר, אם כן נמצא שמשה ואהרן וכל זקני ישראל חזרו והשפיעו אליו הרבה יותר ממה שהשפיע להם יתרו, ועל ידי כך חזר ונשתנה הדבר שיתרו נעשה טפל למשה ואהרן וכל זקני ישראל.

וזוהו שדקדק הכתוב לומר 'ויבא' אהרן וגו' לאכל לחם 'עם' חותן משה, כי רק בעת ביאתם אל הסעודה דייקא אז היו כולם טפלים אל יתרו מאחר שהם היו מקבלים מאתו השפעה שהוא משפיע להם, אבל מיד לאחר מכן נשתנה הדבר שכן הם חזרו והשפיעו ליתרו השפעה גדולה יותר, עד שיתרו נהפך להיות טפל להם, וקיבל מהם השפעה גדולה יותר.

וזוהו הפירוש במה שהביא המדרש את מאמר הכתוב שלח לחמך על פני המים, כי חנה בשעה שאמר יתרו קראן לו ויאכל לחם, אז השפיע יתרו למשה, והיינו

המפור מעות לת"ת זוכה להתברך בשפע רב של פרנסה טובה שיוכל להחזיק את התורה מתוך הרחבה, וקיום הת"ת הוא הצלת נפשות ודורות שלמים

העמדת יסוד חזק שישתלשל ממנו דורות הבאים, כמו שנאמר ומי ביתי (שמואל ב' ז, יח), דהיינו כמו שמפרש הרמב"ן (בפר' וירא) על אומרו (בראשית יח, יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה בניו ואת ביתו אחריו, אשר הכוונה הוא שאברהם אבינו העמיד יסוד לדורות הבאים אחריו, כן הוא הפירוש כאן באומרו בית חייהם, היינו העמדת יסוד שיעמוד לדורות הבאים, 'א השתלשלות, א הויו, א יסוד, א פונדאמענט, מ'בויעט אויף דורות', זה קרוי 'בית חייהם'.

והנה בני אדם חושבים, שאם יש לו לאדם אומנות טובה להתפרנס ממנה, הוא יכול להרבות בהחזקת התורה, 'אז מ'האט א גוט אומנות להתפרנס בה, מ'האט א גוטע פרנסה, קען מען אסאך שטיצן די תלמוד תורה. ס'איז אמת ויציב, מ'דארף צו האבן, און אז מ'האט קען מען שטיצן'.

אולם ראוי לדעת אשר האמת הוא גם בהיפך, כי על ידי שהאדם נותן מעות לצורך החזקת התורה, הוא זוכה בשכר זאת שתהיה לו אומנות טובה להתפרנס ממנה, כי על ידי החזקת התורה נשפע לאדם אומנות ופרנסה טובה, 'אז מ'שטיצט די תלמוד תורה האט מען א גוט אומנות, האט מען פרנסה, דעם ברענגט פרנסה און דעם ברענגט חיווק'.

והזהרתה אתהם את החוקים ואת התורות והודעת להם את הדרך ילכו בה (יח, ט). הנה ראוי לתת לב להבין הכוונה באומרו והודעת להם את הדרך ילכו בה, כי מאחר שכבר הקדים ואמר תחילה 'והזהרתה אתהם את החוקים ואת התורות', הרי כבר נכלל בזה כל עניני הנהגות ישרות, ואם כן מה הוצרך להוסיף ולומר עוד והודעת להם את הדרך ילכו בה.

הנה מצינו בשני מקומות בגמרא במסכת בבא קמא (ק.) ובמסכת בבא מציעא (ל:) שאמרו והודעת להם זה בית חייהם. והנה רש"י ז"ל במס' בבא קמא מפרש הכוונה באומרו בית חייהם זה תלמוד תורה, ואילו במס' בבא מציעא כתב רש"י בית חייהם לתלמוד להם אומנות להתפרנס בו. ולכאורה הוא סתירה בדברי רש"י, וצריך עיון איך אפשר להשוות את דברי רש"י שלא יהיה סתירה בדבריו.

וכתב מהרש"א (במסכת בבא קמא ד"ה והודעת), כי הנה הפירוש באומרו בית חייהם הוא לבנות בתי מדרשות לתלמוד תורה, וזהו שאמרו ז"ל והודעת להם זה 'בית' חייהם, 'אז מ'זאל אויפבויען א הויז פאר דער תורה'.

ויתכן להוסיף עוד בביאור הענין, כי הכוונה באומרו 'בית' היינו

וזהו המכוון במה שאמר הכתוב והודעת להם את הדרך ילכו בה, לעורר את לב העם לעשות פעלים לתורה יותר מן החיוב המוטל עליהם, 'איך מו דיר צו וויסן מון זאלסט מון מער וויפיל דו ביסט מוזהר', ועל כן יעלה בידם להעמיד תלמוד תורה מתוך הרחבה, 'דאס איז בית חייהם, דעם איז תורה, מיט אומנות, מיט פרנסה'.

והנה מה שכתב רש"י בית חייהם זה תלמוד תורה מובן בפשיטות כי הקמת התלמוד תורה הוא חיינו ואורך ימינו, 'דאס איז אונזער חיות', וראוי לדעת אשר כל ילד בפני עצמו המתחנך בתלמוד תורה מסתעף ממנו עולם מלא, והרי אנו מקווים שכל ילד יתגדל כראוי, 'פון יעדן קינד זאל אויפגעבויעט ווערן א גאנץ הויז, א דור פון אידן מאמינים אין השי"ת, און מקושר צו דער תורה הקדושה, דאס איז אלעס דורות, יעדעס קינד עקסטער'. נמצא כי כל עיקר חיות נפשינו תלוי בהצלחת המוסד, 'דאס איז אונזער חיות, דאס איז תורה, מיט אומנות, מיט פרנסה, כי הם חיינו, דאס איז אונזער געפיל און דאס איז אלדינגס, אונזער השתוקקות און אונזער רצון פון יעדן איד, יעדער איד וואס ער וויל זיין א איד, און וויל מון דעם רצון הבורא ב"ה, און וויל זיך לעבן א אידיש לעבן, ווייסט ער אז דאס איז דעם גאנצע, דעם גאנצע איז דער חינוך'.

אשר על כן צריכין לשים שימת לב להבין גודל הצורך להחזיק את המוסדות ביד רחבה, שאין זה דומה

וביאור הענין הוא, כי הנה ידוע מה שאמרו בגמ' (קידושין לט:): שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל הכלל הוא שכל מצוה שאין חיוב על האדם לעשותה, ואף על פי כן הוא עושה אותה מקבלים עליה שכר גם בעולם הזה, ועל כן כאשר יתעורר האדם לפזר ממצעותיו יתר מעל החיוב לצורך החזקת התורה, על ידי כן יקבל שכר גם בעולם הזה, 'אז מ'גיש איבער'ן בה, מ'טוט מער ווי מ'איז מחויב, האט מען שכר אויף דעם עולם, און אז מ'האט שכר אויף דעם עולם איז דאס דער עיקר שכר אז מ'קען עס דורכפירן'.

ועל פי הדברים האלה יתבאר הכוונה בשני הפירושים של רש"י ז"ל, כי אין שום סתירה בדבריו, אלא מה שחיסר רש"י ז"ל בפירושו במסכתא זו השלים במסכתא האחרת, כי במסכת בבא קמא פירש שהכוונה בבית חייהם היא על תלמוד תורה, ברם אם יהיה כל עיקר הכוונה על תלמוד תורה גרידא בלי שיהיה לאדם שום אומנות להתפרנס בה הרי יישארו עניים ואביונים, 'בלויז תלמוד תורה אז מ'טוט גארנישט בלייבט מען דאך אן ארעמאן', על כן כתב רש"י במס' בבא מציעא שהכוונה בזה היא על אומנות להתפרנס בה, ר"ל שעל ידי שמעמידים בתים לתלמוד תורה ומחזיקים אותם, ומוסרין נפשם להעמיד דורות ישרים, על ידי זה זוכים לאומנות להתפרנס בה, שזה מביא פרנסה בשפע רב, 'דעם ברענגט פרנסה, דעם ברענגט שפע, דעם וואס מ'גיש זיך אהין מ'זאל מעמיד זיין דורות'.

שטוב, אזוי ברויך ער האבן א מקום חינוך פאר תורה!

(יום א' פר' יתרו שנת תשי"ח לפ"ק אצל מסיבה הגדולה השנתית)

למצות הכללית לתת צדקה, 'דאס איז נישט פשוט ווי מ'ניט צדקה, נאר מ'ניט א חלק פון זיין געברויך. אזוי ווי ער ברויך א וואוינונג, ער ברויך בליס און א

אף מי שם"ל שיש ללמוד תורה כל היום ולא לעסוק באומנות כלל מודה שלצורך החזקת התורה ודאי יש לעסוק באומנות כיון שא"א בענין אחר

ועל פי זה אפשר לומר, כי הנה מה שכתב רש"י במסכת בבא מציעא אומנות להתפרנס על ידו הוא על מה שהביאו בגמרא עובדא דרבי ישמעאל ברבי יוסי, שהיה משיב אבידה אף שהיה זקן ואינו לפי כבודו, משום שעשה לפניו משורת הדין. והנה מצינו דעת רש"י ז"ל (ובחים קיט. ד"ה זו) דסתם רבי ישמעאל היינו רבי ישמעאל ברבי יוסי, ועל כן שפיר כתב רש"י התם בית חיים, ללמד להן אומנות להתפרנס בו, שהרי רבי ישמעאל ברבי יוסי דאיהו רבי ישמעאל, סבירא ליה הנהג בהן מנהג דרך ארץ, ויש חיוב לכל אדם לעסוק באומנות.

מה שאין כן במסכת בבא קמא מביאה הגמרא את הדרש והודעת להם זה בית חיים, על עובדא דרבי חייא ורב, וכתב הרמ"ע מפאנו (כנפי יונה ח"ג סימן סב) דרב הוא רבי אבא המוזכר בזוהר, והיה חי ד' מאות שנה, והוא היה גדול החברים אצל רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו, עכ"ד. ונמצא לפי זה, דרב היה תלמידו של רבי שמעון בר יוחאי. ומסתבר

באופן אחר אפשר ליישב סתירת דברי רש"י בפירוש אומרו בית חיים אם הכוונה על ת"ת או על אומנות להתפרנס על ידו. כי הנה מצינו בגמ' (ברכות לה:), ואספת דגנך (דברים יא, יד) מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (יהושע א, ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפין, יכול דברים ככתבן, תלמוד לומר ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחי אומר, אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וכו', תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר (ישעיה סא, ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם וכו'.

נמצא עולה מן האמור, כי דבר זה אם ללמד אומנות כדי להתפרנס בו, או לעסוק בתורה כל היום הוא דבר השנוי במחלוקת, דלרבי ישמעאל חייב אדם לעסוק באומנות, ולרבי שמעון בן יוחאי אדרבה ראוי שלא יעסוק האדם בעצמו באומנות, אלא יעסוק בתורה כל היום, ותהיה מלאכתו נעשית על ידי אחרים.

אשר על כן נראה להכריע ולומר **אשר** מהאי טעמא העדיף רב לעסוק באומנות, כדי שיעלה בידו להרויח מעות רב ועל ידי כך יוכל להחזיק במעותיו את התלמוד תורה, על אף שבודאי סובר רב כפי שיטת רבו רבי שמעון בן יוחאי, דיותר ראוי לאדם שלא לעסוק באומנות כלל, אלא יעסוק בתורה כל היום, ומלאכתו יהיה נעשית על ידי אחרים. ברם כל זה יתכן כאשר ירצה לפרנס את עצמו, מה שאין כן כאשר רוצה להעמיד יסוד הרבצת התורה לבני הישיבה הוצרך לבור שכל הכסף בא ממקור טהור דייקא, לכן לא היה יכול לסמוך בזה על אנשים אחרים, כיון שרצה להעמיד יסוד הרבצת התורה ממקור טהור דייקא, **אשר על כן** העדיף רב לעסוק בעצמו באומנות למען יעלה בידו להחזיק את הרבצת התורה שלו **כפי הראוי**.

ולפי זה יש לומר, כי הנה מה שכתב רש"י במס' בבא קמא בית חייהם היינו תלמוד תורה, מכוון עם מה שפירש בבבא מציעא ללמד להן אומנות להתפרנס בו, כי בשניהם הכוונה לעסוק באומנות, אלא שבמס' בבא מציעא דקדק רש"י לומר ללמד להן אומנות 'להתפרנס' בו, דהתם איירי אליבא דרבי ישמעאל דאמר הנהג בהן מנהג דרך ארץ, וסבירא ליה דיש חיוב לאדם לעסוק באומנות להתפרנס בה כאמור.

ואילו במס' בבא קמא פירש בית חייהם, תלמוד תורה, ורצה לומר שיעסוק באומנות לצורך החזקת תלמוד תורה, כיון

לומר שרב סבירא ליה כפי שיטת רבו רבי שמעון בן יוחאי, שיש לעסוק בתורה כל היום ולא לעסוק באומנות כלל, על כן לא היה אפשר לרש"י לפרש בית חייהם ללמד להן אומנות כדי להתפרנס בו, ולפיכך פירש רש"י דהיינו תלמוד תורה.

אלא שיש להקשות על פירוש זה ממה שמצינו להדיא בגמרא בבבא קמא שרב היה עוסק באומנות, שרב היה מנהל עסקיו של רבי חייא, אם כן איפוא הדרא קושיא לדוכתא, מדוע לא פירש רש"י ז"ל בית חייהם ללמד להן אומנות להתפרנס בו, כפי מה שפירש במס' בבא מציעא.

אכן אפשר לומר בביאור הענין, כי הנה מודעת זאת שרב היה מרביץ תורה בקרב ישראל, וכפי מה שאמרו בגמרא (גיטין ו.) אמר רב הונא, עשינו עצמינו בבבל כארץ ישראל לגיטין מכי אתא רב לבבל, ופירש רש"י מכי אתא רב לבבל וקבע ישיבה, והתוספות (ד"ה מכי) העתיקו לשון רש"י ז"ל מכי אתא רב לבבל והרבה ישיבות, הנה מבואר מזה שרב היה עוסק בהרבצת תורה על ידי שהעמיד הרבה ישיבות.

והנה מודעת זאת כי כדי להעמיד ולהחזיק תלמוד תורה וישיבה להרביץ תורה עולה ממון רב, וצריכים להיות בעל שפע גדול כדי להחזיק את התלמוד תורה והישיבה, ובודאי היה נזהר שלא ליהנות ממקורות שאינם מהוגנים, אם כן איפוא יפלא הדבר הא כיצד היה לו ממון המספיק להחזיק את תלמודי התורה והישיבות בלי עזר מן אחרים.

להעמיד תלמוד תורה שפיר ראוי לעסוק באומנות, למען יעלה בידו להחזיק את התורה ממקור מהור דייקא.

שכאן הוא המדובר ברב שסבירא ליה כשיטת רבו רבי שמעון בן יוחאי, שיותר ראוי לעסוק בתורה כל היום, ורק כדי

הקב"ה משפיע שפע למנהיגי הדור כדי שלא יהיו תלויים באנשי הממון ולא יהיו בכלל מקבלי שוחד ויוכלו לראות את האמת

הדבר מדוע דוקא על דבר כזה נקטו בלשונם לומר עליו כי עולם חשך בעדו, ולא מצינו על שאר כל הצרות שבעולם לשון כזה בדברי חכמינו ז"ל, וראוי לתת לב להבין הכוונה בזה.

אבן יש לפרש את המכוון על פי מה שכתב הרמב"ן על הפסוק (במדבר לג, נה) ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והי' אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם, ופירש"י ז"ל ליתדות המנקרות עיניכם. וטעמו של דבר הוא מפני שלקחו שוחד, שעל זה כתיב (דברים טז, יט) כי השוחד יעור פקחים, וכן (ויקרא יט, יד) לפני עור לא תתן מכשול, על דעת רבותינו יאמר, כי ינקרו עיניכם להטעות אתכם, ולא תראו ולא תבינו, וילמדו אתכם ככל תועבותיהם ולעבוד את אלהיהם, ע"כ תוכן דבריו.

ומעתה אתי שפיר, כי הנה המצפה לשלחן אחרים הרי הוא דומה בכך לאנשים המקבלים שוחד, אשר על כן שפיר אמרו כי העולם חשך בעדו, כיון שהוא אינו יכול לראות את האמת, 'ער זעט נישט, ער ווייסט נישט אויף וועלכן עולם ער איז, ער זעט נישט דעם אמת

ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת ושונאי בצע (יה, כא). פירש רש"י ז"ל 'אנשי חיל', עשירים שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים. ולכאורה תמוה הדבר כי מאחר שהעמיד תנאי בדבר שיהיו הדיינים יראי אלקים אנשי אמת ושונאי בצע, אם כן איפוא ודאי אנשי אמת המה, 'אין אזא דור דעה אז משה רבינו מיט זיין רוח הקודש האט אויסגעוועלט יראי אלקים איז עס אודאי געווען יראת שמים, אנשי אמת בתכלית, אנשי אמת וואס מ'האט גארנישט קיין השגה', ומכיון שכן איך שייך להעלות על הדעת על אנשים כאלה שיעלה על רצונם להחניף לעשירים וישימו דעתם אל הבצע כסף, עד שיש צורך לחוש שמא ישנו דעת תורה בשביל סיבות כאלה.

וביותר ראוי לתת לב להבין מה שהעמיד יתרו תנאי הראשון שיהיו 'אנשי חיל' דהיינו עשירים, כי במה עדיף מעלה זו להעמידה תחילה וראש לפני שאר כל המעלות הנפלאות הרשומים בפסוק.

אבן יתבאר המכוון על פי מה שאמרו בגמרא (ביצה לב:): המצפה לשלחן אחרים עולם חשך בעדו. ולכאורה תמוה

שנתבאר גודל כח השפעה שיש למקבלים כסף של אחרים, לפי זה נמצא שאפילו אם יהיו הדיינים גדולים וחשובים בכל המעלות הרשומים, אלא שלא יהיו עשירים, הרי יהיו זקוקים לקבל מעותיהם של אחרים, אם כן יש מקום לחוש שמא תהיה להם נטיית הדעת להחניף לאנשי המעות, ומתוך כך יתעוורו עיניהם ולא יראו את האמת בדבר המשפט. על כן אמר כי דבר הראשון הוא שהדיינים עצמם יהיו עשירים, ושוב לא יהיו זקוקים לקבל עור משום אדם שבעולם, ועל ידי זה לא יהיה להם עוורון עינים ויובלו לראות את האמת בדבר המשפט.

(א' פר' במדבר שנת תשי"ט לפ"ק; א' פר' ויקרא שנת תשכ"ה לפ"ק)

וואס טוט זיך אויפ'ן עולם, ס'איז עולם חשך בערו, ס'איז אן עוורון עינים, וויבאלד אז ער ווערט פארפירט פון יענעם, אז ער איז אונטערנעווארפן, אז ער איז ביי זיך נישט פעסט, דאס איז דעם רעכטע חשבות, דאס איז עיניו כחות, השוחד יעוור, על כן שפיר אמרו רק על דבר זה שהעולם חושך בערו, וואו איז פארהאנדן א גרעסער חשבות ווי אז מ'איז ל"ע בלינד, לשכים בעינים, אזוי ווי מ'האט נעגל אין די אויגן, וואו איז דא א גרעסער חשבות פון לשכים בעינים'.

ומעתה יבואר הענין שהזכיר תחילה וראש שיהיו הדיינים 'אנשי חיל' דהיינו עשירים, כי הנה לפי מה

העושר המפור מעותיו לדברים שבקדושה כל כמה שיתן לצדקה עדיין יישאר בעשירות משא"כ המוציא מעות לדבר עבירה יהפך להיות עני

עצמות יוסף, 'אין משה רבינו וואס ער איז געווען אן ארעמאן, ער האט עוסק געווען בעצמות יוסף, וכיון שלא התעסק בביזה ממילא נשאר עני, אבל שאר כל ישראל היו כולם עשירים, אם כן איפוא מה שייך לומר שיבחרו מתוך בני ישראל אנשי חיל ועשירים.

אכן נראה ליישב ולבאר את המכוון, כי הנה אצל עשיית העגל מצינו (להלן לב, ג) שפרקו האנשים את נזמי הזהב אשר באזניהם, וכל אותן האנשים הוציאו בכל רצונם את כל כספם ורכושם עד שנשארו

ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל. פירש"י אנשי חיל, עשירים. ולכאורה צריך ביאור שהרי בעת ההיא היו כל בני ישראל עשירים, וכענין שאמרו חכמינו ז"ל (בכורות ה:) שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים מעולים שהיו טעונים מכספה וזהבה של מצרים, ואדרבה אם תמצא לומר שהיה שם איש עני אחד בקרב ישראל, הנה הוא רק משה רבינו לבדו, שכן אמרינן בגמרא (סוטה יג.) שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה, והוא נתעסק במצות

ויסיתנו שיתן ויחזור ויתן יותר ויותר, עד כדי כך שהאדם ימסור את כל רכושו לדבר עבירה, וכל רכושו הולך לטמיון ואבדון, והוא נשאר עני מרוד רח"ל.

ומשום כך צוה הקב"ה למשה לבחור באנשי חיל ועשירים דייקא, כי זה יהיה לו לסימן מובהק שאנשים הללו לא לקחו חבל במעשי העגל, כי אלמלי היו לוקחים חלק בהעגל הרי היו נשארים עניים מרודים, מה שאין כן כל אנשי חיל ועשירים לא עברו עבירה חלילה.

(א' פר' ויקהל שנת תשי"ט לפ"ק)

דלים ורשים ל"ע, 'צום עגל גיט מען גערן, האט מען זיך אוועקגעגעבן דעם גאנצע פארמעגן, איז געבליבן אסאך ארעמעלייט, דאס האט פארארעמט דער וועלט', שכן האמת כך הוא, שכל מי שמוציא את מעותיו לדברים שבקדושה הוא יישאר עם רכושו ולא ייהפך לעני בשביל כך, 'אז ער גיט נאר אויף דברים טובים קען ער נאך בלייבן אן עושר אויבעם, נאכ'ן גאנצן געבן קען ער נאך בלייבן אן עושר'.

לא כן מי שמוציא את מעותיו לדבר עבירה כענין עשיית העגל, אזי יבוא היצר הרע

העסק המובהק ביותר הוא החזקת לימוד התורה של תינוקות של בית רבן, המביאה שפע לעולם

ואפשר לומר, כי הנה האמת הוא שמצות לימוד התורה אינו דבר העולה בניקל, 'דעם שווערסטע איז מ'אל מאקע זיך מפקיר זיין אגאנצן טאג פאר די תורה הקדושה, זיצן און לערנען איז דאך דא א גרויסער כח היצר', כפי מה דאיתא במכילתא (יתרו בחדש פ"ב) על אומרו והייתם לי סגולה מכל העמים, שתהיו קנויין לי ועוסקין בתורה, ולא תהיו עוסקין בדברים אחרים, ע"כ. ודבר זה הוא מעבודות הקשות ביותר שבמקדש, 'דעם איז די גרעסטע עבודה, דער וואס האט נישט פרובירט דער ווייסט דאס נישט ווי שווער דאס קומט אן, אבער דער וואס ער איז מנוסה אין דעם איז דאס די שווערסטע עבודה', כפי מה שאמרו חכמינו ז"ל (סוכה

בה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (יט, ג). פירש רש"י לבית יעקב, אלו הנשים, תאמר להם בלשון רכה. ותגיד לבני ישראל, עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דברים הקשין כגידין. ע"כ. לכאורה יש להקשות על זה, שהרי בפסוק לא נאמר דברים מיוחדים לאנשים ועוד דברים אחרים המיוחדים לנשים אלא והייתם לי סגולה מכל העמים וגו', ממלכת כהנים וגוי קדוש (פסוק ה-ו), ומסיים לבסוף אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל, וכתב רש"י ז"ל אלה הדברים לא פחות ולא יותר, א"כ איך שייך לומר שלבית יעקב יאמר אמירה רכה ואילו לבני ישראל ידבר דברים קשים.

נב). שהיצר הרע מניח כל אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל, ובתלמידיו חכמים יותר מכולם.

ומעתה יתבאר דברי רש"י ז"ל, כי הנה משה רבינו ע"ה אמר דבר אחד לאנשים ונשים 'והייתם לי סגולה', ברם בזה עצמו היה לו כוונה מיוחדת לאנשים וכוונה אחרת לנשים, שאצל האנשים היה כוונתו שיהיו עוסקים בתורה כל היום, על כן הוא דברים קשין כגידיים כפי שנתבאר. ואילו אצל הנשים סגי למענם שיהיגו את בניהן לחדר ללמוד תורה, שהוא דבר ניקל ביותר.

הנה האמת הוא כי לאו כל אדם זוכה לעסוק בתורה כל היום כפי המצווה עלינו על ידי הבורא ב"ה, ואם כי כל איש יהודי צריך לקבוע עתים לתורה בכל יום ויום, אכן האמת הוא כי בכל היותר שניתן לדרוש מבעלי בתים העוסקים במשא ומתן, שיראה לקבוע עת מיוחד בערב ובוקר לעסוק בתורה, ומי שעושה כן הרי זה בעיניו דבר היותר גדול, 'אז ער כאפט שוין אראפ א צייט ביינאכט און צופרי, איז ער דאך שוין גאר ברום המעלה, אבער ווי חלומ'ט אים אנאנצן טאג זיצן און לערנען, ווען ער איז אמאל פריי פון ביזנעס און ער האט נישט וואס צו טון זיצט ער אויך נישט אגאנצן טאג און לערנט, אפילו ווען ער האט יא צייט, פארוואס, ווייל ס'איז טאקע אן עבודה קשה, ס'קומט אן זייער שווער'.

אמנם יתכן עצה טובה לבני אדם שיעלה בידם למלאות את רצון הבורא

ב"ה בניקל, והוא על ידי שיתן תמיכה לתלמוד תורה, שעל ידי כך הוא מסייע ומחזיק את תינוקות של בית רבן העוסקים בתורה כל היום, איש כזה אף על פי שהוא יושב כל היום בעסקיו, עם כל זה יוצא ידי חובתו בלימוד התורה, 'ווייל דעם קינד לערנט, דעם וואס ער האט דערצו געברענגט, איז ער אויך באטייליגט אינעם כח התורה. איז עם דאך א לייכטע זאך, א גרינגע זאך, ער האט א פרייען טאג, ער קען טון פארשידענע זאכן, און ער האט א חלק אין דער גרעסטער כח התורה'. נמצא שכל אותן המחזיקים את התלמוד תורה הרויחו לעצמם עסק יפה עד מאוד, 'ער האט א קינד דערצו געברענגט זאל לערנען, האט ער א חלק, איז עם זייער א גוט משא ומתן, זייער א שארפע ביזנעס, אז מיט א קלייניקייט האט ער א חלק אין אזא גרויסע זאך'. כי הוא נמנה בין אותם הלומדים כל היום, אבל לא רק בסתם לימוד פשוט, אלא יש לו חלק בכח התורה היותר גדול, שהוא תורתן של תינוקות של בית רבן הבל פיהם שאין בהם חטא, ועל כן יש לומר אשרי חלקו של כל יהודי הנוטל חלק בהחזקת התלמוד תורה, כי בדבר העולה בניקל עלה בידו להרויח עד מאד.

ועל פי זה אפשר לומר עוד בביאור הכוונה באומרו כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. בית יעקב היינו פשוטי עם שאינם בגדר זה שיהיו יכולים לעסוק בתורה בפועל כל היום, אבל הם מחזיקים את התורה ולומדיה, שעל ידי כך יש להם גם כן זכות התורה, וכמו שאמרו

היצר גדול, אלא שאף על פי כן אם רוצין ומבקשין באמת הבורא ית' בעזרם שיוכלו לעמוד בזה.

(מוצש"ק פר' בשלח שנת תשי"ט לפ"ק; פר' יתרו שנת תשי"ב לפ"ק בשיקאגא)

ז"ל (ויק"ר כה, א) על הכתוב (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה, לעמלים בה לא נאמר אלא למחזיקים בה, מה שאין כן בני העליה העוסקים בתורה בפועל הוא דברים קשים כגידין מאחר שיש להם התגברות

לימוד תורה עם הילדים הקטנים חשוב יותר מלימוד התורה בעצמו

לימוד התורה של האנשים הגדולים, ובראש וראשונה מחוייבים לדאוג על כך שיעלה בידינו לייסד חינוך טוב עבור הילדים הקטנים, כי ע"י זה יתגדלו דורות ישראל כשרים ונאמנים, ועל ידי כך תתקיים התורה הקדושה בקרב ישראל לדורות הבאים, משא"כ בלא חינוך כראוי אי אפשר שיומשכו דורות נאמנים, וכמו שאנו רואים לדאבונינו במדינה זו שהיו כאן לפנינו הרבה אנשים כשרים תלמידי חכמים ויראי ה' ולא נמשכו מהם דורות ישראל ל"ע, וכל זאת הגיע אליהם לפי שלא דאגו מראש ומקדם על אודות חינוך הילדים, ולא הניחו יסוד מוסד בענין החינוך לייסד חינוך טוב על דרך התורה והיראה.

ועל כן יש להקדים לימוד הבנים לפני לימוד האנשים הגדולים, ואף על פי שעל ידי כן יתכן שיבטל הוא עצמו באותה שעה מן התורה, מכל מקום ראוי להשקיע כל הכוחות בלימוד התורה אצל הילדים, כיון שעל ידי כך יתקיים התורה בקרב ישראל, ונחשב לו בזה כאילו הוא עצמו עסק בתורה.

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. איתא במדרש רבה (כה, ב) כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים, ותגיד לבני ישראל אלו האנשים וכו', למה לנשים תחלה כדי שיהו מנהיגות את בניהן לתורה. ע"כ. וכתבו המפרשים ז"ל שהדרת הבנים לחנכן בקטנותן לתורה תלויה בנשים יותר מן האנשים, יען שהנשים מצויות בבית ומשגיחין תמיד על בניהן, לכן הקדימן הכתוב לפני האנשים. ע"כ.

ולבאורה עדיין לא נתיישב בכך מדוע הקדים הכתוב הנשים לפני האנשים, על אף שזה אמת שחינוך הילדים הקטנים תלוי ביד הנשים, אבל מכל מקום הרי האנשים צריכין ללמוד תורה לעצמן, והרי יש להם לב מבין להבין דברי תורה יותר מן הילדים הקטנים, אם כן היה ראוי להקדים את האנשים תחילה לומר להם עיקרי תורה, ואחר כך יאמר לנשים המחנכות את הילדים הקטנים.

אלא נראה מזה כי חינוך הבנים הקטנים לחנכן מקטנותן לתורה וליראת שמים, הוא חשוב ונחוץ יותר מן

חשוב ומוקדם אף לפני לימוד התורה של האנשים הגדולים, ואדרבה על ידי לימוד התורה של הבנים הקטנים תתקיים התורה הק' גם אצל אבותיהם.

(פר' יתרו שנת תשי"ג לפ"ק בביהמ"ד אנשי מארמאראש)

ומעתה אתי שפיר מה שהקדים הכתוב בית יעקב אלו הנשים תחלה וראש לפני האנשים, כיון שבאמת הנשים קודמין לאנשים מאחר שחינוך הבנים תלוי ביד הנשים שמוטל עליהן לחנך את הילדים מקטנות לתורה, וזה דבר היותר

כל קניני עולם הזה מגיע לבני ישראל ולא לאוה"ע כיון שבני ישראל מביאים הכל לעיקר תכלית המכוון שבשבילם נבראו בעולם

יושבי הארץ יהיו חשובים כולם כאחד בלי שום חילוק ביניהם.

ואפשר לומר בביאור הענין, כי הנה ידוע מה שאמרו חכמינו ז"ל (תנא דבי אליהו זוטא פרק י"ט) יעקב ועשו חלקו בשני העולמות, יעקב נטל עולם הבא ועשו עולם הזה. ולפי זה קשה הא כיצד אנו רשאים ליהנות מעולם הזה, שכל עולם הזה המצוי בידינו הנה הוא בגדר של גזילה.

וכתב החיד"א ז"ל בספרו ראש דור (פר' תצוה ד"ה ויתכן להבין) בשם המהר"ש פרימו לתרץ, כי הנה ידוע שתנאי התנה הקב"ה במעשה בראשית אם יקבלו ישראל התורה אתם מתקיימים, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו (שבת פח.), אם כן נמצא דאלמלי לא קיבלו ישראל התורה היה כל העולם חרוב ונחרב, ועל ידי שקיבלו ישראל את התורה נתקיימה הארץ, והרי קיימא לן (בבא מציעא כד.) המציל מזוטו של ים ומשולוליתו של נהר הרי אלו שלו,

ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ (יט, ה). דקדק ק"ו וללה"ה בישמח משה (פרשתן עה"פ אתם ראיתם) כי לכאורה תמוה טובא איזה שבח הוא זה לבני ישראל שיהיו חשובים יותר מכל העכו"ם, שהרי גם הכלב שהוא בריה הפחותה ביותר נכבד יותר מן העכו"ם (עיין פסחים כב.). אם כן מהו הרבותא שבני ישראל יהיו סגולה מכל העמים. וכן יש להקשות, דאיזה שבח הוא לישראל שיהיו סגולה משאר העמים.

עוד יש לדקדק במה שאמר הכתוב 'כי לי כל הארץ', שנראה מזה שמהאי טעמא נתעלו ישראל להיות סגולה מיוחדת מכל העמים כיון שכל הארץ הוא של הקב"ה, וכבר הקשו המפרשים דאדרבה היא הנותנת שלא יהיו בני ישראל מיוחדים משאר כל העמים כיון שלי שייך כל הארץ א"כ היה ראוי שכל

להתקיים במשך כל ימי חיינו בעולם הזה, על כן הקדים הקב"ה ואמר להם כי אם ישמעו בקולי והייתם לי סגולה 'מכל העמים', ר"ל דכאשר יקבלו עליהם שמירת התורה והמצוות בלב שלם, יקבלו את חלק המשובח ביותר משובת עולם הזה אשר הוא שייך לאומות העולם, 'דעם וואס מ'ניט פאר אלע פעלקער אין דעם וועט עטס אויך האבן דעם גרעסטע חלק', וטעמו של דבר הוא 'כי לי כל הארץ', ר"ל שהקב"ה ברא את כל העולם לעיקר תכלית המכוון שהוא שמירת תורה ומצוות, 'דער תכלית פון די בריאה האט מען דעך דאך נאר באשאפן פאר דער תורה הקדושה'.

וזה שאמר הכתוב ואתם תהיו 'לי' ממלכת כהנים וגוי קדוש, על דרך שדרשו ז"ל (מכילתא יתרו בחדש פ"ב) 'והייתם לי' סגולה, שתהיו קנויין לי ועוסקין בתורה ולא בדברים אחרים. ובוה בא ליתן מעם לשבח למה מגיע לבני ישראל טובת הנאת עולם הזה ולא לאומות העולם, והענין הוא מאחר שבני ישראל אינם מתגשמים בהנאת העולם הזה, אדרבה הנאת עולם הזה עצמו מסייע להם להגיע על ידן אל התכלית הרצויה, בהיות כן שפיר ראוי להיות תחת יד ישראל כל טובת הנאת עולם הזה, מאחר שרק הם יעסקו בהם בכוונה הרצויה, ואילו היה כל הנאת עולם הזה תחת יד אומות העולם לא היה יוצא מהם שום דבר טוב, 'זיי ווערן נתגשם דערפון, און עטס וועטס עס נעמען אויף ממלכת כהנים וגוי קדוש'.

על כן יכולים שפיר ישראל ליהנות מטוב עולם הזה, כיון שקיום העולם הוא על ידי התורה, ועל ידי כך זכו ישראל שקיבלו את התורה בעולם הזה. עכ"ד.

אבל האמת הוא שאף אם נאמר שאין בהנאת עולם הזה משום גזל, עם כל זה עדיין ראוי לבני ישראל להתרחק מהנאת עולם הזה, שהרי עיקר השכר על מצות ומעשים טובים ראוי להיות בעולם הבא דייקא, 'די עבודה פון אידן, דער שכר און די השפעה איז לעולם בעולם הבא'.

אלא מה שאנו לוקחים חלק בהנאת עולם הזה, הוא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בספרו היר החזקה (הל' תשובה ריש פ"ט) לבאר הענין שמצינו בתורה שכר בעולם הזה אם בחוקתי תלכו (ויקרא כו, ג), וכתב שם כי מה שהבטיחנו הכתוב דכאשר נשמע לדבריו יגיע אלינו טובה, ואם לא, יגיע אלינו רעה חלילה, אין זה בשביל שכר למצוותינו, אלא שאם נעסוק בתורה יסיר הקב"ה מאתנו כל הדברים המונעים אותנו מעסוק בה, כדי שנוכל ללמוד תורה ולעשות ולקיים את המצוות ולזכות על ידן לחיי העולם הבא, 'די תורה הקדושה האט געזאגט אז דו וועסט וועלן האלטן די תורה וועסטו האבן די השפעה דו ואלסט קענען האלטן די תורה'. עכ"ד.

ועל פי הדברים האלה אפשר לומר, כי הנה בעת שעמדו ישראל לפני קבלת התורה, אילו היה אומר להם השי"ת שיבואו על שכרן רק בעולם הבא, היו משיבים ואומרים כי אם כן איך נוכל

העלפן די אלע אידן וואס זיי באטייליגן
זיך דערינען, השי"ת זאל באצאלן בזה
ובבא, מ'זאלמיר געהאלפן ווערן מיט כל
מיני השפעות טובות'.

(יום א' פר' בהעלותך שנת תשכ"ז לפ"ק להחזקת
מוסדות יטב לב בארה"ק)

יעזור השי"ת שנוכל לקבל עלינו עול
התורה מתוך הרחבה, 'און מ'ברויך
מאקע האבן די השפעה וואס מ'ברויך
האבן צו אויפהאלטן ס'זאל נתרומם ווערן
און נתחזק ווערן דער כח התורה און דער
כח הקדושה. דער אייבערשטער זאל

